

En d'autres termes, la perception de l'Autre se fait toujours à travers le prisme de sa culture d'origine et reflète, par conséquent, à la fois l'identité de celui qui représente et de celui qui est représenté. Ceci dit, le discours médiatique s'avère particulièrement prometteur pour l'étude des représentations endo- et exogènes.

Література:

1. Abdallah-Preteuille M. L'éducation interculturelle, 2ème édition / Martine Abdallah-Preteuille. – Paris: Presses Universitaires de France, 1999. – Collection Que sais-je ?, n°3487. – 127 p.
2. Boyer H. De la compétence ethnosocioculturelle in Le français dans le monde / Henri Boyer. – Paris: EDICEF, avril 1995, n°272. – 71p. – P. 41–44.
3. Boyer H. L'imaginaire ethnosocioculturel collectif et ses représentations partagées : un essai de modélisation in Travaux de didactique du français langue étrangère / Henri Boyer. – Montpellier: I.E.F.E. Université Paul Valéry, 1998, n°39. – 124 p. – P. 5–14.
4. Charaudeau P. L'interculturel entre mythe et réalité in Le français dans le monde / Patrick Charaudeau. – Paris: EDICEF, janvier 1990, n°230. – 83 p. – P. 48–53.
5. Durkheim E. Les règles de la méthode sociologique, 12ème édition / Emile Durkheim. – Paris: Quadrige / PUF, 2005. – 149 p. – P.VII–XXIV.
6. Frank R. Qu'est-ce qu'un stéréotype ? in Une idée fausse est un fait vrai. Les stéréotypes nationaux en Europe / Robert Frank, sous la direction de Jean-Noël Jeanneney. – Paris: Editions Odile Jacob, 2000. – 230p. – P. 17–26.
7. Ladmiral J.-R., Lipiansky E. M. Représentations sociales et contacts interculturels in La communication interculturelle / Jean-René Ladmiral, Edmond Marc Lipiansky. – Paris: Armand Colin, 1989. – 319 p. – P. 199–209. – Collection Bibliothèque européenne des sciences de l'éducation.
8. Mariet F. Le difficile interculturelisme des médias in Diagonales de la communication interculturelle / François Mariet, sous la direction de Martine Abdallah-Preteuille et Louis Porcher. – Paris: Anthropos, 1999. – 230 p. – P. 193–207.
9. Nikou T. L'interculturel: une autre perspective pour l'enseignement du français langue étrangère (Grèce: enseignement secondaire public) / Théodora Nikou. – Thèse de doctorat de Sciences du Langage. – Montpellier: Université Paul Valéry, juin 2002. – 549 p.
10. Porcher L. Médias médiateurs, médias intermédiaires in Diagonales de la communication interculturelle / Louis Porcher, sous la direction de Martine Abdallah-Preteuille et Louis Porcher. – Paris : Anthropos, 1999. – 230 p. – P. 209–226.
11. Veyrat-Masson I. Le procès du petit écran ? in Une idée fausse est un fait vrai. Les stéréotypes nationaux en Europe / Isabelle Veyrat-Masson, sous la direction de Jean-Noël Jeanneney. – Paris: Editions Odile Jacob, 2000. – 230 p. – P. 63–72.

УДК 811.133.1'42'37

Д. О. Чистяк,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ В ДІАХРОНІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Стаття присвячена дослідженню проблем художньої концептуалізації у діахронічній перспективі на базі теоретичних праць давньогрецької філософії доплатонівського періоду. Аналізується динаміка розвитку провідних філософських концептів, що функціонують у сфері художнього знакутворення.

Ключові слова: текстовий концепт, символ, авторська картина світу, лінгвопоетика, когнітивна лінгвістика.

LITERARY CONCEPTUALIZATION FROM THE DIACHRONIC APPROACH

The article is devoted to the analysis of the problem of literary textual conceptualization in the diachronic approach based on the material of Ancient Greek philosophy before Plato. It is shown how the system of philosophical concepts in the field of aesthetical conceptualization is generated from the worldview of mythic syncretism. In the majority of works of pre-Socratic philosophers the mythic complexes Olympian Gods and Muses are inspiring the creator of literary work. At the same time, there are new philosophical concepts produced in the field of literary conceptualization that have become mediated the conceptual sphere of Gods and that of Humans, creators of Logos. Such concepts are delimited: SOUL in works of Thales of Miletus and Parmenides of Elea, UNIQUE, SOUL and NOUS in Anaxagoras' work, EROS in Empedocles' works, INTERNAL SOUL in Anaximander's works, DAIMONES in Heraclitus' and Plato's works, EIDOS, EROS, GOOD and SOPHROSINE in Plato's works and the system of types of conceptualization in Pythagorean school. These concepts should be studied with further aesthetic concepts that could influence modern paradigm of linguistic conceptual studies. It is suggested that comparative diachronic analysis of the phenomenon of literary conceptualization would discover structural and semantic peculiarities of culturally marked literary concepts for the worldview of some authors but also for larger cultural conceptual elements (such as literary trends) in their intertextual correlation with aesthetically marked elements of different historically connoted semiotic spheres.

Key words: textual concept, poetics, symbol, author's worldview, conceptual linguistics.

ИССЛЕДОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИИ В ДИАХРОНИЧЕСКОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ

Статья посвящена исследованию проблем художественной концептуализации в диахронической перспективе на материале работ древнегреческой философии доплатоновского периода. Анализируется динамика развития основных философских концептов, которые функционируют в сфере художественного семиозиса.

Ключевые слова: текстовый концепт, символ, авторская картина мира, лингвопоетика, когнитивная лингвистика.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження особливостей художньої концептосфери обумовлено дедалі ширшою розробкою проблематики авторських картин світу як е річищі когнітивної лінгвістики, так і суміжних дисциплін в контексті антропоцентричної парадигми сучасних філологічних досліджень. При цьому недостатньо досліджена проблема співвідношення мовної і естетичної сторін художньої концептуалізації. Особливості естетичного рівня художнього тексту розглядалися у низці мовознавчих робіт В. Бурбело, В. Віноградова, В. Винокура, В. Задорнової, В. Піщальникової, Ф. Растье, Л. Ебера, а також у деяких наших дослідженнях, присвячених семантиці художнього тексту. Водночас, ключовою особливістю текстового семиозису нам бачиться включеність динамічних процесів художньої концептуалізації в широкий контекст семиосфери мови і культури (у річищі робіт Ю. Лотмана, Ю. Кристевої, Н. Кузьміної), а породження авторських текстових концептів невіддільно пов'язане з кореляцією оригінальної концептуалізації з попереднім культурним досвідом. Метою справжньої статті бачиться нам моделювання проблем художньої концептуалізації в діахронічній перспективі, що дозволить вирішити таку теоретичну проблему когнітивістики як формування основних історично і культурно маркованих парадигм поетичної концептуалізації для їхньої кореляції з сучасними дослідженнями концептуалізації в поетичному тексті. Дослідження також дозволить методологічно окреслити пошук зв'язків між аналізованим текстом

(якщо він є віддаленим в часі культурним продуктом) з характерними для певного історичного моменту особливостями концептуалізації художнього мислення на основі вивчення текстів давньогрецьких філософів до-платонівського періоду. Окремої студії, присвячені аналізу художньої концептуалізації досі не проведено, хоча елементи її наявні у працях Дж. Барнета, О. Богомолова, Ж. Зафіропуло, Ф. Кессіда, Ф. Корнфорда, О. Лосева, О. Поліщук і Д. Чистяка.

Виклад основного матеріалу. Найдавніший етап художньої концептуалізації в західноєвропейському культурному ареалі слід пов'язати із спадщиною давньогрецької філософської думки. При цьому варто зробити застереження, що і в міфопоетичних художніх текстах присутні деякі міркування стосовно природи художнього першоджерела, обумовлені перш за все божественним натхненням. Так, у поемі Гесіода «Теогонія» творче мислення пов'язане з міфічним комплексом Музи і відповідно – із міфемою Зевса. Початкова інвокація Гомера до Музи в «Одіссеї» («Музо, повідай мені про бувало мужа» [2, с. 27] широко відома, у 8 пісні поеми також відзначається зв'язок аеда з міфічним комплексом Музи [2, с. 135]; є очевидним також зв'язок героїв гомерівських поем у момент творчого екстазу з міфемами Афіни Паллади, Аполлона і Гефеста.

Фрагментарність і вплив соціально-культурного контексту інтерпретаторів дозволяють лише приблизно реконструювати концептуалізацію художнього в досократичній філософії. Виняток становлять деякі характеристики окремих фактів естетичної діяльності, які можна звести в певну систему. Такими можуть виявитися елементи учення Анаксагора про Єдиний Розум, в яких можна простежити певний акцент на суб'єктивізм творчого мислення кожного індивіда, що можна інтерпретувати як факт образного мислення. При цьому заслуговує на увагу зауваження цього давньогрецького філософа про річ як символ Космосу в цілому, а також про внутрішню думку, присутню в динамічних структурах душ кожного [4, с. 43–64]. Можна передбачити, що саме у взаємозв'язках внутрішньої душі людини з внутрішньою душею інших структур, які регулювалися Єдиним, відбувалася творча прото-концептуалізація в Анаксагора. В принципі, така інтерпретація проблем художнього семіозису подібна до платонівської концепції естетичного, хоча аналогії з нею можна простежити і у Фалеса (гілозоїстська ідея про душу як рухоме начало речей і розуму [13, с. 230]). У Демокрита наявна дихотомія творчого процесу – як наслідування довіллію в еволюційному поступі людства [8, с. 352] та як божественне натхнення в момент творчості [8, с. 381].

Піфагорійська концепція художнього мислення розглядає різні види гносеологічних процесів і пропонує розвинути пропорційні зв'язки між ними. В інтерпретації А. Лосева концепт *епістема* виступає чистим поетичним знанням в його безпосередньому існуванні, а концепт *діаноя* пов'язаний із дискурсивною обробкою дійсності за допомогою логічних висновків і доказів. Концепт *ністіс* передбачає безпосереднє чуттєве відчуття предмету, а концепт *ейкасія* позначає перетворення самого стану свідомості в плані уподібнення його певним чуттєвими предметам. Перші дві пари концептів виділяються як види мислення (*noiesin*), а другі дві – як атрибути побудови думки (*doxan*). При цьому в піфагорійській традиції наявне таке міркування: «думка відноситься до становлення, мислення ж – до суті. І як суть відноситься до становлення, так мислення – до думки, і як мислення – до думки, так знання – до віри і розум – до уподібнення» [6, с. 318].

У реконструкції А. Лосевим естетичної платформи Геракліта привертає увагу виділення давньогрецьким філософом ідеологеми «даймоній», яку можна трактувати як оригінальне трактування концепту «внутрішня душа» в Анаксимандра шляхом виділення її з індивідуальної душі [16, с. 149; пор. 1, с. 67]. Радянський коментатор Геракліта стверджує: «Усвідомлюючи цього демона, – самого себе, чоловік збирає свій розум, розсіяний повсякденною текучістю, в сухий блиск умовляю; це робить його «мудрим» у творчості, і він відчуває в своїй душі творчий («той, що себе самого множає») логос, в якому він упізнає логос усесвітній (...) не говорить, не приховує, але «віщує», «народжує символи» [6, с. 384]. Відмінною рисою Геракліта також слід зазначити апеляцію не до чуттєво-розумної (як у внутрішньої душі Анаксимандра) структури даймонія, а саме до винятково розумної. При цьому, як зауважив Ф. Кессіди, митець шляхом інтуїтивного художнього проникнення в елементи природи має «символізувати загальне (...) знаками показувати сутність світової будови світу» [3, с. 180]. Схожа концепція пізнання наявна у фрагментах Парменіда [див.: 19]. Така констатація здається нам принциповою в плані подальшого поділу на чуттєво орієнтовані, чуттєві й концептуально орієнтовані та винятково концептуально орієнтовані парадигми художнього семіозису.

Системні спостереження над особливостями художньої концептуалізації наявні в працях Платона. У діалогах «Іон» і «Алківіад», а також у «Державі» філософ відзначає божественний початок творчого процесу. У «Кратилі» він пов'язує його з натхненням, а також з придбанням Мудрості в конкретний момент буття як «ухоплення пориву (...) оскільки все суще ніби мчить» [10, с. 647] (концепт *есоте* виділений О. Поліщук [11, с. 6]). У «Апології Сократа» філософ вводить проміжну ланку при контакті творчого мислителя з божеством (образ даймонія). Цей процес, як слушно відзначає В. Курабцев [5, с. 133], ототожнюється у Платона з анамнезісом ідеологеми Ейдос, в процесі глибокої медитативної рефлексії (концепт *софросоне*), «пізнанням божественного в нас» [7, с. 169]. Концепт *Ерос* також пов'язаний у Платона з цим естетичним процесом (діалог «Бенкет»), що може служити модифікацією ідей орфіків про Ерос, а також про діалектичну єдність концептів *любов* і *вороженча* із концептом *гармонія* в Емпедокла. Процес художньої концептуалізації у Платона пов'язаний із трансцендентною реальністю, з відносною трансмісією її шляхом натхненного відчуття, з відбитком Ейдоса в душі людини (концепт *ноема*), що транслюється в поетичній творчості або як наслідування дійсності (тінь Ейдоса), або як натхненний контакт із Божеством і Музою. Водночас, не слід ототожнювати Ейдос із «загальним поняттям» [9, с. 24] – ідеться про онтологічно самостійну абсолютну ідеальну форму існування прототипів ідей і речей. Як видно зі сказаного, Платон обумовлює примат образного містичного відчуття божественного над чуттєвим копіюванням реального життя, для осмислення якого необхідна творча медитація в сферах вищого буття – або шляхом містичної партиципації одиничної душі зі своїм прототипом, або шляхом абстрактного виходу очищеного від буденної свідомості розуму до споглядання абстрактних ідей, корелятивів Ейдосів.

Головні висновки і перспективи дослідження. Діахронічний аналіз процесів художньої концептуалізації у доплатонівський період розвитку давньогрецької філософської парадигми дозволяє показати, як відбувся поступовий перехід від міфопоетичного синкретизму світу людей і богів (міфема Музи та міфічний комплекс Олімпійські боги, наявні у всіх античних поетів і філософів цього періоду) до виникнення авторських концептів філософів античності, які постають медіаторами поміж світом сакрального та авторським світом митця: концепт ДУША у Фалеса і Парменіда, концепти ДУША, ЄДИНЕ і РОЗУМ у Анаксагора, концепт ЕРОС у Емпедокла, концепт ВНУТРІШНЯ ДУША у Анаксимандра, концепт ДАЙМОНІЙ у Геракліта і Платона, концепти ЕЙДОС, ЕРОС, БЛАГО і СОФРОСЮНЕ у Платона, а також обгрутовують класифікацію видів художньої концептуалізації у піфагорійців. Широка дискретність авторських концептів давньогрецьких філософів апелює до необхідності детального дослідження трансформації їхніх ідей у подальших історичних епохах для кореляції із сучасними парадигмами художньої концептуалізації. Вбачається, що тільки такий компаративний діахро-

нічний аналіз явища художнього семіозису зможе проявити особливості структури та семантики культурно маркованих авторських концептів як для авторських картин світу, так і для ширших концептуальних утворень в інтертекстуальній взаємодії естетично маркованих одиниць семіосфери.

Література:

1. Богомолов А.С. Диалектический логос: Становление античной диалектики / Алексей Сергеевич Богомолов. – М. : Мысль, 1982. – 263 с.
2. Гомер. Одиссея / пер. із старогрец. Бориса Тена / Гомер. – К. : Дніпро, 1968. – 464 с.
3. Кессиди Ф. Х. Гераклит / Фофари Харлампиевич Кессиди. – М. : Мысль, 1982. – 200 с.
4. Комарова В.Я. К текстологическому анализу античной философии. Вып. 2 / Вера Яковлевна Комарова. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1974. – 88 с.
5. Курабцев В. Л. Истина и ложь в ранних диалогах Платона / В. Л. Курабцев // Ученые записки РСУ / гл. ред. Е.А. Петрова. – М. : РСУ, 2008. – № 4. – С. 132–136.
6. Лосев А. Ф. История античной эстетики. – Т. 1. Ранняя классика. – М. : Высшая школа, 1963. – 583 с.
7. Лосев А. Ф. Платон. Аристотель: 2-е изд., испр. и доп. / А.Ф. Лосев, А.А. Тахо-Годи. – М. : Молодая Гвардия, 2000. – 391 с.
8. Лурье С. Я. Демокрит. Тексты. Перевод. Исследования / Соломон Яковлевич Лурье. – Л.: Наука, 1970. – 664 с.
9. Овсянников М. Ф. История эстетической мысли / Михаил Федотович Овсянников. – М. : Высшая школа, 1984. – 336 с.
10. Платон. Собрание сочинений в 4-х томах. Т. 1 / Платон. – М. : Мысль, 1990. – 860 с.
11. Поліщук О. П. Художні мислення: естетико-культурологічний дискурс. – К. : Парапан, 2007. – 208 с.
12. Чистяк Д. О. Методика аналізу давньогрецької міфічної ізопоії у франкомовному художньому тексті // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / гол. ред. О.І. Чередниченко. – 2013. – Вип. 1 (46). – С. 44–47
13. Шахнович М. И. Происхождение философии и атеизм / Михаил Иосифович Шахнович. – М. : Наука, 1973. – 252 с.
14. Battistini Y. Trois présocratiques. Héraclite, Parménide, Empédocle / Yves Battistini. – Paris : Gallimard, 1988. – 196 p.
15. Burnet J. Early Greek Philosophy / John Burnet. – London, A.&C. Black, 1945. – 376 p.
16. Cornford F.M. From Religion to Philosophy: A Study in the Origins of Western Speculation / Francis Macdonald Cornford. – Princeton: Princeton University Press, 1991. – 285 p.
17. Gobry Y. Pythagore / Yvan Gobry. – Paris: Ed. Universitaires, 1992. – 186 p.
18. Les présocratiques / Édité par J.-P.Dumont. – Paris: Gallimard, 1988. – 1680 p.
19. Zafropulo J. L'école éléate / Jean Zafropulo. – Paris: Les Belles Lettres, 1950. – 303 p.

УДК 811.111'373:81'42

Н. А. Чумак,

Институт міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГІБРИДНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті йдеться про сучасну англomовну картину світу в умовах глобалізації, а також розглядаються передумови виникнення гібридної англomовної картини світу.

Ключові слова: англomовна гібридна картина світу, гібридизація, глобалізація, образ світу, носій мови.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГІБРИДНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

The article deals with the modern English language picture of the world in the context of globalization and hybridization. Due to its «hospitality» to the borrowed lexical units and elements, as well as the ability to produce unlimited number of new lexical items with the help of existing and borrowed lexical elements, modern English is considered to be one of the richest and most productive languages. Thus, because of its extreme susceptibility to any loan words, English is metaphorically called «omnivorous». Having borrowed a large number of lexical items from different languages, from Chinese to Latin, now English is also the most generous «donor». New concepts are updating English language picture of the world continuously and are enriching their palette of conceptual signs as well. In this perspective, it's proper to discuss not only the globalization of the English language of the world but also its hybridization. Modern English language picture of the world is a blend of different cognitive structures that are fragments of different pictures of the world in the mind of a multilingual speaker. This blend (Y. N. Pieterse defines it «global mélange») entails the hybridization of the modern English language picture of the world.

Key words: English language hybrid picture of the world, hybridization, globalization, image of the world, native speaker.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГІБРИДНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Стаття посвячена сучасній англomовній картині світу в умовах глобалізації, в ній також розглядаються передумови виникнення гібридної англomовної картини світу.

Ключевые слова: англomовна гібридна картина світу, гібридизація, глобалізація, образ світу, носитель мови.

Впродовж кількох десятиліть і до нині різним аспектам проблеми картини світу присвячували і продовжують присвячувати свої роботи чимало вчених: Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, Т. В. Булігіна, А. Вежбицька, О. О. Корнілов, Ю. Н. Караулов, О. С. Кубрякова, Д. С. Ліхачов, В. І. Постолова, М. В. Пімеова, Ю. С. Степанов, З. Д. Попова і Й. А. Стернін, Д. М. Шмельов, А. М. Приходько, М. М. Маковський, В. М. Телія тощо, що свідчить і наразі про актуальність досліджуваного питання. Метою даної розвідки є розглянути сучасну гібридну картину світу в умовах глобалізації на матеріалі англійської мови. Дана мета передбачає такі завдання: 1) здійснити короткий огляд підходів до понять «картина світу», «мовна картина світу», 2) розглянути передумови виникнення гібридної англomовної картини світу, 3) зробити спробу дати визначення сучасній гібридній англomовній картині світу.

Вперше термін «картина світу» у 1918 р. було висунуто Г. Герцем стосовно фізичної картини світу, яку він трактував як сукупність внутрішніх образів зовнішніх предметів, з яких логічно можна отримувати дані про поведінку цих предметів [9, с.12]. Терміном «картина світу» також широко користувався М. Планк, який розумів під фізичною картиною світу «образ світу», який формується фізичною наукою і відображає реальні закономірності природи [там само, с. 13]. Так, в межах лінгвістичної науки, наприклад, Ю. М. Караулов вважає, що образи світу, відображені у семантиці мов, утворюють мовну картину світу, а тому взятий у своїй сукупності увесь концептуальний зміст певної мови і становить картину світу [2, с. 245].